

FERÓNÉ KOMOLAY ANIKÓ

KÖDÖBÖ CZ JÓZSEF, A „TANÍTÓK TANÍTÓJA”

Absztrakt

Ebben a személyes hangú írásban Ködöböcz Józsefet, a legendás tudós-tanár embert idézem meg, ahogyan én megismertem őt, ahogyan az évek során ismerősből atyai barátom, mentorom lett, aki teremtő gondolataival megtermékenyítette oktatói munkámat, formálta főiskolai tanári szemléletmódot, erősítette a hitemet a pedagógiai gyakorlat folyamatos megújításában.

Emberi nagyszerűségének egyik jellemzője az elhívás és a tisztelet a közösségek segítése és szolgálata terén, élete példája szemlélteti ezt. Bemutatom őt mint karizmatikus tanárt, aki azon túl, hogy szakmai életem remek inspirátora volt, előadóként is rendkívüli hatóerővel rendelkezett. Egy gondolatkörben megjelenik Ködöböcz József, a „tanítók tanítója” mint a pataki szellem” megtestesítője. Míg van egy, aki tudja, ki volt ő, emléke élni fog.

Kulcsszavak: karizma, gyakorlati képzés, „a tanítók tanítója”, pataki szellem

Ha egy utazó érkezik Sárospatakra, és szeretné megismerni a város kulturális értékeit, ha elindul a Rákóczi utcán, az **első emléktáblán** a következőket olvashatja: „Ködöböcz József, a Tanítóképző Főiskola tanára, Sárospatak szellemi múltjának kutatója, és szellemi örökségének hűségese ápolója, a város díszpolgára.” Ez az emléktábla azt üzeni nekünk, milyen nagyra becsülték őt mint szakembert, mint tudós tanárt és mint a közösségért munkálkodó, a pataki szellemet példaértékűen közvetítő hiteles lokálpatriótát. E rövid emlékezés keretében az ő emberi értékeit szeretném a középpontba helyezni. Ahogyan megismertem Ködöböcz Józsefet, a legtisztéletreméltóbb igaz embert, ahogyan az évek során ismerősből atyai barátom, mentorom lett, aki teremtő gondolataival megtermékenyítette oktatói munkámat, formálta főiskolai tanári szemléletmódot, erősítette a hitemet a pedagógiai gyakorlat folyamatos megújításában. Nem tartozom azon szerencsések közé, akik tanítványai, közvetlen munkatársai lehettek, de végtelenül hálás vagyok a Gondviselésnek azért, hogy megismerhettem. Mikor magamról beszélek, róla szólok, hisz benne él a lelkemben.

Egy „életmesét” szeretnék bemutatni, mely két ember szinte karmikus egymásra találásának története emlékek és érzések nyomán, s remélem, megmutatja majd azt is, hogy van út lélektől lélekig.

1982 nyarán megpályáztam egy főiskolai oktatói állást a Tanítóképző Főiskolán, és augusztus végén eljöttem egy bemutatkozó beszélgetésre. Egy kollégám, barátom, volt pataki képzős diák kísért el, mivel szükségem volt az ő helyismeretére. Ő egyúttal meg akarta látogatni kedves tanárát, s úgy gondolta, engem is bemutat. Megérkeztünk a Rákóczi utcai szép polgári lakásba, ahol egy mosolygós, szívélyes öregúr fogadott bennünket. Ő volt Kődöböcz József. Nagyon jó volt látni a tanár és tanítvány viszontlátás adta örömteli találkozását, hallani beszélgetésüket, mely során a tanár úr őszinte érdeklődéssel hallgatta volt tanítványa beszámolóját főiskolai tanári munkájáról, sikereiről, magánéletének alakulásáról. Majd egyszer felém fordult, és azt kérdezte: „Magát mi szél hozta Sárospatakra?” Elmondtam idelátogatásom célját, kérdezett eddigi munkámról, beszélgettünk a családomról, és azt vettem észre magamon, hogy elmúlt a bennem levő szorongás. Olyan érzésem támadt, mintha már régóta ismernénk egymást. Annyira közvetlen és kedélyes volt, olyan megnyugtató volt a személye, szeretetet sugárzó a jelenléte, hogy biztonságban éreztem magam. Mikor elbúcsúztunk, a meleg kézfogása alatt azt mondta: „Jó, hogy itt van. Magának itt még feladata lesz.” A vizit után, a főiskola felé menet azt gondoltam, *megérkeztem*, hisz az első ember, akivel Sárospatakon találkoztam, már befogadott engem.

Az elkövetkező évek során többször találkoztunk a főiskolán, a Magyar Comenius Társaságban, a városi rendezvényeken, egyházi eseményeken, és mindig tudtunk néhány szót váltani egymással. Ekkor is érdeklődve fordult hozzám, úgy éreztem, mintha figyelemmel kísérné az életem alakulását, és ez nagyon jólesett. Lélekemelő volt minden találkozás velem, mert szeretet volt a szívében. Jó volt a közelében lenni, mellette úgy éreztem, én is vagyok Valaki. Talán az égiek valamilyen módon összekötötték az életünk fonálát...

A gondolatnak teremtő ereje van

A Magyar Comenius Társaságban fáradhatatlanul tevékenykedő Kődöböcz József Comenius kutatásai és előadásai révén tett engem Comenius-rajongóvá. Büszke voltam, hogy ott élek és tanítok, ahol a didaktikai zseni, Comenius 4 évig élt és alkotott (1650–1654), akinek nevelési filozófiája szerint „mindenkit mindenre meg lehet tanítani, csak módszer és tanár kérdése”. Ez napjainkban is nagyon időszerű.

Gyakorlati képzési igazgatóhelyettesként Kődöböcz József szakmai feladatainak kiemelkedő területe volt a gyakorlati képzés rendszerének folyamatos megújítása, mely országosan ismertté tette a nevét, és erősítette a főiskola hírnevét. Azt vallotta, hogy az elméleti oktatás

és a gyakorlat csak együtt, komplex módon érvényesülve biztosíthatja a hallgatók tanítói hivatásra való felkészítését és pedagógiai képességeiknek a fejlesztését. Sajnos, képzési módszereit a gyakorlatban már nem ismerhettem meg, de van még egy tanú, aki évek hosszú sora alatt volt Ködöböcz tanár úr a partnere mint szakvezető a hallgatók gyakorlati képzése során. Ő L. Nagy Ilona. (Sajnos 2019-ben őt is elvesztettük.) Vele sokat beszélgettem erről, felidéztem azokat az időket, amikor a „kiképző tanárral” együtt munkálkodtak azon, hogy jó tanítók válnak tanítványaik. Ennek a kulisszatitkairól mesélt, emlékezete megőrzött minden pillanatot. Áldás voltak ők ketten az életemben.

A gyakorlati képzés iránti elhivatottság is a kettőnket összekötő láthatatlan kapocs. Pedagógiai hitvallásom ezen elvek mentén fogalmazódott meg, fontosnak tartva a tanító- és óvodapedagógus-képzés összhangjának megteremtését is. Igazi elismerés volt számomra, hogy az óvóképzés elméleti és gyakorlati képzésének akkreditációjakor mindkét területen kiváló minősítést kaptunk, és a képzés „pataki modell”-ként lett országosan ismert.

Az 1990-es években az informális találkozások mellett egyre többet találkoztunk hivatalosnak is nevezhető apropóból és barátilag is. 1994-ben fiatalkori pályatársa, későbbi jó barátja nevével fémjelvezve létrejött a Kiss Sándor Alapítvány, melyet az özvegye alapított Amerikában. Az alapítvány magyarországi képviselőjeként az alapító Ködöböcz Józsefet nevezte meg, és székhelye a főiskola lett. Az életre szóló barátság megmaradt, még ha óceánok választották is el a feleket, és az alapítvány által tovább is él.

Én a kuratórium tagjaként vettem részt az alapítvány munkájában, akkor ismerkedtem meg a civil szervezet irányításával. Sokat tanultam e téren is Józsi bácsitól, hisz ő széles körű társadalmi tevékenységet látott el számos alapítvány, tudományos társaság alapítójaként, elnökeként. Emberi nagyszerűségének egyik jellemzője az elhivatottság és a tisztelet a közösségek segítése, szolgálata terén is.

1997-ben én lettem a Kiss Sándor Alapítvány elnöke, s ebből adódóan még gyakrabban találkoztunk. Aztán eljött az a pillanat is, amikor azt mondta, inkább menjek el hozzájuk, egy kávé mellett kényelmesebb lesz az együtt gondolkodás. Megtisztelő volt, hogy az otthonába invitált, beengedett az életébe, láthattam alkotói szentélyét, az íróasztalát, rajta a sok cédulával, könyvekkel, kéziratokkal, írógéppel... Most, így visszagondolva világlik ki igazán, mennyire igaz a mondás, miszerint a gondolatnak teremtő ereje van. Sok dolog volt az életemben, ami csakis azért történt úgy, ahogy, mert a tanár úrtól kapott gondolat cselekvésre, újragondolásra inspirált. Mint a karizmatikus emberek általában, ő is remek inspirátor volt. Meglátta bennem az érdeklődést, és alkotásra készítetett. Egy-két apró történet, mely igazolja ezt.

A rendszerváltás utáni években a teológián gyakorta előkerült a **népfőiskolai mozgalom** felelevenítésének kérdése, különösen a határon túli területek magyarlakta vidékeinek

segítése. Tudtam, hogy Józsi bácsi nagyon jól ismeri ennek a gyakorlatát, főként a falunvelés módszertanát, és hogy a faluszemináriumok révén dr. Újszászi Kálmán professzorral, a híres falukutatóval is munkakapcsolatban voltak. Kértem, meséljen nekem erről.

A felnőttoktatás ebben az időszakban intenzív része volt az életnek. A „lökésre” vártam, hogy a főiskolai képzésbe is beépíthessem. Azon a nyáron alapítványi támogatás céljából hazalátogatott Barth Katalin, aki a svájci illetőségű Barth Alapítvány elnöke volt. Találkoztunk egy rendezvényen, megismerkedtünk. Megkérdezte tőlem, hogy bekapcsolódnánk-e a főiskolásokkal a Barth Alapítvány nemzetközi falukutatói programjába. Azonnal igent mondtam, bár akkor még semmi ötletem nem volt a kivitelezésre. Váratlan ajándék hullott az ölembe. Ősszel a Repozitórium épületében egy konferenciával egybekötött kiállítást rendeztek. Erre az eseményre elvittem a hallgatói csoportot, főként azért, mert volt egy előadás népfőiskolai témában is – több más szempont mellett érzékenyítésként. Kifelé menet hallgatóim észrevették dr. Újszászi Kálmán szobrát, és érdeklődtek, ki ő. Már akkor tudtam, hogy mit kell tennem. Tanár úrhoz mentem, beszámoltam neki az elképzelésemről, s megkértem, tartson nekünk egy kihelyezett szemináriumi órát az Újszászi-szobornál, ahol dr. Újszászi Kálmánról, a falukutatásról, annak legfontosabb szabályairól és kettejük kapcsolatáról lenne szó. Boldog voltam, hogy elvállalta, s láttam, örömmel teszi. Erre az alkalomra még a Zemplén Tv-t is elhívtam, hogy megörökítse. A hallgatók számára újszerű volt ez a forma, érdeklődéssel várták. Szabályos félkörben elhelyezkedtek a szobornál, és megérkezett Ködöböcz József tanár úr. Én sokszor hallottam már őt tudományos témában előadni, de hallgatói közegben nem. Ő mint nagy hatóerővel bíró ember pillanatok alatt megfogta a hallgatót, mert úgy beszélt, hogy muszáj volt ráfigyelni. Nem volt harsány, még szabadtéren sem, de erővel szólt a hangja, pillanatok alatt fel tudta mérni a hallgató aktuális pszichikai állapotát, érdeklődésre számító elemekkel színesítette és tette személyessé mondanivalóját. Szinte vonzotta maga köré a hallgatókat, és ez akkor látszódtott igazán, mikor visszanéztük a felvételt, és a hallgatók, felbontva a szabályos félkört, közelebb húzódtak hozzá. Együtt voltak velem az előadás során. Biztos vagyok abban, hogy nemcsak nekem volt ez az esemény életre szóló élmény, hanem a hallgatók is elvitték magukkal a szívükben őt és az előadás során keletkezett érzéseiket. Lenyűgözött engem, és rengeteget tanultam tőle itt is.

Kaptunk tőle konkrét módszertani segítséget is, hogy fel tudjunk készülni a hallgatókkal a jövő félévi falukutatásra, a kutatási szempontok és a módszertani ajánlás szerint. Hetente egy alkalommal utaztunk Zalkodra, módszertanilag felkészülten. Párban készítették a hallgatók az interjúkat diktafonra rögzítve és írásos jegyzőkönyvekkel kiegészítve. Gazdag anyag gyűlt össze, melyet feldolgozás nélkül küldtünk ki Svájcba, a feldolgozást ott végezték. Jó érzés volt, mikor az elnök asszonytól következő pataki látogatásakor nagyon pozitív visszajelzést kaptunk.

Így lett a gondolatból tett.

Az „Ezer éves a magyar iskola” (1996) országos rendezvénysorozatba mi is bekapcsolódtunk. Ennek jegyében kértem Ködöböcz tanár urat egy **előadás megtartására** a nemrégiben megjelent *Sárospatak a magyar művelődés történetében* (1991) című műve apropóján, mely egy őszinte vallomás, és amelyből kiérződik Patak iránti hűsége, rajongó szeretete. Az előadás témája *A pataki szellem* volt. Nagyon szívesen vette ezt a felkérést, hisz már a könyv soraiból is kitetszik, mennyire szívéből jöttek azok a gondolatok, és bizonyára neki is sokat jelentett, hogy a fiatalokkal is megoszthatja ezeket. Én nem hallhattam őt hallgatók előtt *katedráról* tanítani, így nagyon vártam ezt a ritkaságszámba menő eseményt. Megérkezett Tanár úr, felment a katedrára, szétnézett, és elkezdte az előadást. Mindannyiunkat lenyűgözött széles körű műveltsége, kifejezőereje, őszintesége, érzelmi gazdagsága, erkölcsi nagysága, a hatóereje, ahogyan a hallgatók figyelmét magára tudta vonni. Nagy szellem, nagy ember és legendás tanár. Egy különleges ember állt előttünk, a szemünkben ő volt A TANÁR, aki ha megjelenik, minden szem rátapad. Áradt belőle a melegség és a figyelmesség. Kivételes tisztelettel fordult a hallgatók felé, akik önkéntelenül is felnéztek rá. Túpontosan megszerkesztett előadását olyan tudományos igényességgel, de mégis közérthetően adta elő, mintha az Akadémia Dísztermében a székfoglalóját tartotta volna, pedig csak a 15-ös teremben voltunk. Pozitív kisugárzása mindenkit magával ragadott. A hallgatók ott és akkor megtapasztalhatták, mit is jelent valójában a pataki szellem. Egy varázslat zajlott le a szemünk előtt. Nem láttam még tanárt, aki ennyire tisztelte a katedrát, a tanítás szentségét, aki ennyire hitt a tanítás erejében. Életem egyik legnagyobb élménye volt, és hálás vagyok azért, hogy megélhettem. Mikor befejezte az előadást, többszörösen megköszöntük, és mennyire jellemző volt a szerénységére, hogy még *Ő volt hálás* érte. Annyira látszott, milyen jól érezte magát, hogy újra a katedrán állt és TANÍTOTT! Sugárzott belőle a boldogság, hisz azt tette, amit a világon legjobban szeretett. Abban is biztos vagyok, hogy azok a hallgatók, akik ennek részesei voltak, Ködöböcz József emlékét nem felejtik.

A Nemzeti Emlékezet program kapcsán is volt egy közös munkánk. A hallgatók feladatként kapták egy **interjúkötet** elkészítését, elsősorban azért, hogy a nemzeti emlékezet számára megőrizzük a főiskola neves tanáraival készült interjúkat, melyek bemutatják életútjukat. A teljesség igénye nélkül néhány név: Ködöböcz József, Sipos György, Magi Antal, L. Nagy Ilona, Oláh Katalin, Komáromy Sándor, Földy Ferenc, Gonda Sándorné... Ködöböcz tanár úr felvállalta a sajtó alá rendezési, szerkesztési feladatot, de már nem tudta befejezni. Hirtelen jött betegségét megbékéléssel fogadta, s úgy halt meg, 2003. június 13-án, ahogyan szeretett volna, megnyugodva, szenvedés nélkül, szerettei körében. Ő példázza számunkra, milyen fénnel megy el az, ki hittel

és szeretettel teljes életet élt. Sárospatak elvesztette ikonikus polgárát, a tanítóképző legnépszerűsített tanárát, tanítványai szeretett tanárukat és én atyai barátomat.

Nem volt könnyű túllépni a hiányán, de ahol egy ajtó bezárul, kinyílik egy ablak. 2005 őszén kaptam egy üzenetet ifj. Ködöböcz Józseftől, hogy péntek délután keressem fel őket, mert valamit szeretnének megbeszélni velem. Annuska néni és Jóska már vártak, és elmondták a tervüket. Alapítványt szeretnének tenni Ködöböcz József emlékének ápolására, és azon hallgatók jutalmazására, akik a didaktika, a neveléstörténet, az iskolai gyakorlat terén kiváló teljesítményt nyújtanak, és kiveszik a részüket a közösségért végzett munkából is. Ezután tették fel a kérdést, elvállalnám-e a kuratórium elnöki megbízását. Nagyon jólesett ez a megtisztelő felkérés, örömmel tettem eleget neki. Hogy engem kértek fel, számomra azt jelentette, hisznek bennem, érzik azt a mélységes, tiszteltteljes szeretetet, amelyet Ködöböcz József iránt éreztem és érzek. Több mint 10 éven át voltam a kuratórium elnöke. Ez alatt az idő alatt legfontosabb feladatomban tekintettem megőrizni Ködöböcz tanár úr emlékét az ifjú pedagógusjelöltek körében is, hogy ismerjék meg, és ne feledjék, ki volt Ő. Ezért minden évben a születésnapján kilátogattunk a temetőbe a sírjához, ahol az írásából válogatott idézetek elmondásának kíséretében raktuk le az emlékezés mécseseit. József-napkor a főiskola udvarában álló szobránál idéztük fel élete eseményeit, könyveiből válogatott szemelvényekkel tettük „élővé” alakját. Az alapítvány minden évben a diplomaosztó alkalmából szervezett ünnepségen adja át a Ködöböcz-díjat az arra érdemeseknek.

Míg van egy, aki tudja, ki volt Ő, emléke élni fog. Most itt vagyunk, mai emlékezők, és emlékeink pókhálófonalra összeköt minket. Hogy ne felejtssük.

Irodalom

Comenius, *Didactica Magna*, ford. Geréb Gy., Seneca Kiadó, Pécs, 1992.

Név: Feróné Komolay Anikó

Munkahely: Eszterházy Károly Egyetem Sárospataki Comenius Campus jogelődje (2007-ig)

Beosztás/foglalkozás: nyugdíjas főiskolai oktató, docens

e-mail: fero.komolay.aniko@gmail.com

Szakmai bemutatkozás: Feróné Komolay Anikó 25 évig volt az intézmény pedagógia tantárgycsoport oktatója. Elsődleges szakterülete – az Óvóképzési Szakcsoport vezetőjeként – az óvodapedagógus-képzés tervezése, szervezése, irányítása volt. Főiskolai munkája

mellett jelentős részt vállalt szakmai előadóként a pedagógus-továbbképzésben, a főiskola tudományos életében, a tudományos diákköri munkában, a tanterv-előkészítő szaktanárságokban, kuratóriumi elnökként alapítványokban, egyéb civil szervezetekben, megyei közalapítványban, és számos EU-s pályázatban is közreműködött.

Nyugdíjazása után főként a Sárospataki Rendelőintézetben működő Esélyegyenlőségért Alapítvány keretében tevékenykedett, orvosok, egészségügyi szakdolgozók, védőnők számára szerzőtársával együtt két programot akkreditáltatott, melyek az országos lefedettségű továbbképzéseik alapjául szolgáltak. Sikeres pályázatok segítségével a térség hátrányos helyzetű településein, roma gyerekek és nők számára egészségnevelési témában tanfolyami képzéseket szervezett, s az e területen végzett munkája elismeréseként kapta meg a Solt Ottilia-díjat.

Pályázati támogatással több alkalommal is elnyert külföldi tanulmányutat (Belgium, Dánia, Bulgária).